

G.Komoróczy Emőke

„Újratanulja magát bennünk a gyermek...”

(Szentmártoni János költészetéről)

Szentmártoni János első kötetével (*Útszéles magány*, Stádium Kiadó, 1995) elnyerte a Gérecz Attila-díjat, s ezzel megnyíltak előtte az irodalmi élet kapui. Addig is publikált már különböző folyóiratokban (elsősorban a *Stádiumban*), s Kárpáti Kamil poéta-iskolájában elsajátította a költészet „mesterségbeli” tudnivalóit. A továbbiakban útja messzire ívelt: második kötete 1998-ban látott napvilágot (*Madárjós*, Tevan Kiadó), 2000-ben a Magyar Napló versrovatának szerkesztője lett, 2001-ben megjelent harmadik kötete (*Itt, a papíron* – Széphalom Kiadó), 2002-ben pedig NKH-ösztöndíjban részesült. Ő szerkesztette *Az év versei* című antológiát 2003- ill. 2004-ben. Több pályázat díjnyertese volt; legutóbb az *Édes Anyanyelvünk* program I. díját nyerte el vers kategóriában. Eredendően lázadó alkatát a fegyelmezett formák mögé rejti: „Kettészelt fában a kiáltás / én vagyok. / Italért nyúló kézben / a remegés / én vagyok. / A zsebbe varrt képzelet / én vagyok. / Tő felett a madárvijjogás” (*Bemutatkozás*).

Első kötete élén a *Kentaurok éjszakája* című, erős sodrású kompozíció már elárulja: költészete mítoszi háttérbe ágyazódik, s magának is mitikus erőt tulajdonít. Egy éji látomása varázsolja elé a „karámtörő ménés”-t, amint sebesen száguld a sötétben; a paripák homlokán csillag, „nyakukon a büszke fej királyi eleganciával forog”, „elszántság és vadság áramlik gyönyörű testükön”. Ifjú költőnk - álmából riadván - ámulva látja: „együtt a ló s harcosa! / istenek katonái / - végtelen pusztákon vágató óriások...” Tekintete összeforr egyik lovasával, s érzi: a kentaur méltó társat lát benne. A dübörgés lassan elhal, s ő sóváran, „csodától fénylő arccal” néz a tovatűnök után; tudja: még nem elég erős ahhoz, hogy velük vágasson. „Mindig sötétben indulunk. / Patáik alatt megremeg a föld. / Nehéz velük lépést tartanom”. Ugyanez az elvágyódás, a magasra

törés igézete hatja át *A lovak égbe szálltak* című költeményt. Két kisfiú (talán még óvodáskori alakmása s kispajtása) a kamratetőn hasalva bámulja a Holdat; alattuk hirtelen megremeg a föld: „lovak vágattak feljűk”, porfelhőt kavarva, majd „ a porfelhőből felütve / lomb-sörényű fejüket, / szivárványszínű szárnyakat bontottak, / s lábukkal már a semmit taposva / repültek ég felé”. A fiúk e látványt sose feledték el: „azóta éjszakánként / megint kamratetőn heverésznek, / az eget kémlelik, hátha megpillantják / lovaik dióbarna sörénylobogását, / s szivárványszínű szárnyakon / nyomukba eredhetnek”.

Szentmártoni tehát már egészen fiatalon a Messzeségre és a Magasságra vetette tekintetét („*Szeretnék eltűnni innen / égi bélcatornákon keresztül / a fény felé, / csillagpor-métróval*”). Tanácstalanul töpreng: „Dobozba zárt álmaimmal / merre induljak? / Vízen járni nem tudok, / Napba nézni nem merek. / Hattyúkkal etetem meg / kenyérbél-szívemet” (*A kérdés*). Kulcsszavai is a Magasság, a Nap, a Hold, a fény, a csillagok, a csoda, a száguldás, vágatás, repülés stb. József Attilát - akit lelki rokonának érez - „égi kertész”-nek nevezi, s kéri: „Fogadj társadul, mielőtt újra a látóhatárra tévedsz, / s nem maradsz más, mint Nap elmetszett torka / a hegygerincen” (*József Attila megidézése*). Ennek ellenére érzi-tudja: innen nem mehet el, fogva tartja a hazai föld. „Hogy mi vagy nekem? / Széttépett szerelmes levél, / elgázolt kóbor kutya felett / lsten-arcú szivárvány. / Nem értjük egymást? / Mégis együtt sikoltunk hajnalban / - láncra kötjük elszabadult gyilkos álmainkat” (*Házám*). S mint „középkelet európai csodabogár”, úgy bolyong Párizs „méz-sűrű utcáin”: „Ady lábnyomát keresem, / Baudelaire albatroszát / Rimbaud részeg hajóján, / Quasimodót a Notre Dame harangján, / Danton levágott fejét / nyirkos macskaköveken. / .../ Párizs nem hajol szívemre virágot szedni. / Így miképp sűgjam fülébe ügyetlenül, / hogy szeretem?” (*Párizs*).

Több versének alaphelyzete a bezártság, s a „doboz-létet” áttörő képzelet, mely bekalandozza a világmindenséget. Teste - köznapi énje - e szűk térhez kötött, ahonnan álmái-vágyai mint madarak felröppennek s tovaszállnak. E vershelyzet némiképp Petőfihez („föltreplök ekkor gondolatban” - *Az Alföld*), másrészt Aranyhoz (*A rab golya*), végül Babbitshoz (*A lírikus epilógja*) kapcsolja korai költeményeit. Kettős énjét maga is nehezen viseli:

„Melyik vagyok én? / a börtönéből szabaduló ég / vagy a szobám markába zárt földdarab?...” Álmaiban gyakran jár a holtak világában; réghalott anyja, nagyszülei hívják-vonzzák magukhoz, „temetőszagot árasztanak magukból” - de ő érzi: dolga van itt ezen a földön, nem mehet. „Azt nem lehet, hogy velük menjek! Most még! / nem hagyhatom itt magamat! / Vissza! Vissza! Vissza! / Érzem a zuhanást, hogy süllyedek / .../ földrengést érzek... remegést... / Mint a folyó örvényéből partra sodródott / zihálva, ökredezve ébredék...” (*Dzsungel, Látogatók, Mikor a lélek szökni próbál...* stb.). Önmegszólító versek sorában vitázik önmagával, fejezi ki belső válságérzetét (Szemedbe Napot képzeltem, Van-e jogod, A megerőszkolt erdő, Metamorfózis stb.). Zaklatottságát, izzó lefojtottságát álarc mögé rejti: „Fölcsapnak a lángok, belém marnak. / Ugatásom fennakad a kerítésen. /.../ Vonítok, rohanok, megfeszül a vállam / - nyakamhoz kötötték égő kutyaházam!” (*A kutya*). Védtelenül áll a világ ütéseivel szemben: „Sírni nem tudok: / szemem sivatagi kő, / nem véd meg semmi / felnyársalt hajnalok tenyerén”.

Szomjasan kutat saját múltjában, feltámasztja „szőnyeg alá gurult” gyermekkorát (Ősz). Szembejön vele régi önmaga - mint egykoron Karinthyval (*Találkozás egy fiatalemberrel*): „Arca ismerős / cipőjét rég kinőttem már. / Vézna karján, / kagyló térdén / hiába keresem a régi / sebeket. / Már nem tudok / a szemébe nézni” (*Ön egy fiú*). Anyjára, kit nyolcéves korában veszített el, gyakorta visszagondol (Az első csók, Az ég ma oly könnyű stb.); régelefeledett kispajtását is meg-megidézzi (*A lebukó Nap vörössében*). Nemzedéke sorsát alapvetően tragikusnak látja, amit „egy írótlárs halálára” írt verse szuggesztíven fejez ki: „A megszárt úrból koporsód láthatod. / És minket. Akiket tovább darabol / a szárad - elhullunk nyálkás réteken. / Elhasznált tüdőben lelked zakatol, / s szétrobban a túlادagolt félelem” (*A szökevény*). Martaléknak érzi magát, magukat, a történelem viharában az élet-óceán elnyeli hajójukat: „Hogy éltünk, csak néhány ruhafoszlány / hirdeti a sebhelyes korallzátonyokon” (Közös jövőnk).

Természetesen, a szerelem is megérintette már ifjú költönket. Egy nagyon mélyen megszenvedett, gyötrellemmel teli kapcsolatból születnek ezek a versek - korántsem szokványos kamasz-rajongásról, de nem is szokványos „partner-kapcsolatról” van itt szó! Kedvesét

gyöngéd, áttetszően finom, tiszta képekkel jeleníti meg: „szemében hajnal, / sirály a vállán”; „ha rám nézel: simogat anya-ízű tekinteted”; „csukott kagyló-szemeidből / hócsöndű tündérek / bújnak elő” (*A napozó, Vallomás, Mikor alszol* stb.). Ugyanakkor nehezen viseli, hogy parányi kivívott szabadságát is fel kell/ene/ áldoznia e kapcsolatban: „Eressz el, kérlek! /.../ Az oroszlán is csak szenved / gondos kéz-emelte ketrecében / - éjszakánként még néha beleszagol / az álmain fennakadt szavannába, / s legszívesebben széttépne téged, / ki csak cukrot dobálsz / rideg börtönébe. / A fényt nem tarthatod fogva, / hisz mindig új végtelent keres” (*Eressz el!*). Pedig élet-halálra szóló kapcsolatot remélt/t: „Neked szántam minden dobbanást: / az életremegésűt / és a halálra készült is, / mert - gondoltam naivan - / ha befogadsz, / évtizedekig tartó haldoklásom / teszem két kezembe, / hol idővel szárnyat bont majd / az életem - / együttrepülésünk senki nem állíthatja meg” (*Csak a szívemet hallani*) De kedvese - a modern-kori Delila - Sámson sorsát szánta neki (*Feldíszítettél a halállal*). Így hát, bármily fájdalmasan éli is meg költőnk, elválnak útjaik: „Egymás kezét fogtuk. / Úgy éreztél, ez az út / soha nem ér véget. / Úgy éreztem, már végetért. /.../ Lábunk térdig hóba süppedt. / Elengedtük egymás kezét. / Én fák közt bolyongó szellé váltam, / belőled hóesés lett” (*Lábunk térdig hóba süppedt*). S ezzel megkezdődött ifjú poétánk felnőtt kora. Úgy érzi: „lassú és hosszas haldoklás” vár rá, a „vérivó idő” őt sem kíméli (Az eső teszi).

Az életutat - úgy tűnik - Szentmártoni az „imitáció Christi” értelmében fogja fel, azaz a terhek, a szenvedés türelmes elhordozásában. Tudja: külső segítségre hiába vár. Isten nem tart bennünket tenyerén! - sőt! „mindenség-kezeit” ökölbe zárja előttünk. De talpa alatt csillag, úgy lépked át az élet-tengeren, magát biztatgatva: „Hajnalra átérsz, meglátod. /.../ A föld majd megnyílik alattad, hogy végleg befogadjon...” (*Isten tenyerében, Vizenjárás*).

+

Második kötete (*Madárjós*, 1998) már bölcsészhallgató korában jelenik meg, Kalász Márton ajánlásával: „Szerencsésnek érzem nemzedékét. /.../ Volt érzékük felismerni, hogy a költészet kettős elkötelezettség: szakmai, a minden részletig biztos, műveltségre alapozó hang kimunkálása - és egy erős, józan kritikai közéletiség

gyakorlása". Fontosnak érzi, hogy az ifjú poéta nem kerget „világmegváltó” illúziókat, tisztában van vele: „felét tudod kimondani / napról napra mi felgyülemlik benned” (*Összefoglalás*). Sikerül elkerülnie a közhelyeket; „érzékletes, föl-fözlöző versnyelv közvetíti igazságait”.

Szentmártoni János a legtermészetesebb módon „alanyiköltő”. Kötetét (köteteit) lapozgatva úgy érezzük, mintha életregényét mesélné, persze nem empirikus síkon, hanem mintegy „szellemi önéletrajzát” feltárva. A kötetnyitó kompozíciót (*Összefoglalás*) szinte számvetésnek tekinthetjük: a gyermek- és iskoláskor boldog-vidám élmény-mozsajkára a felnőtt kor keserű/bb/ világlátása épül. Ugyanakkor költőnk felismeri már: az „útszéles magány”-ból ki kell lépnie: „Légy ablak: százfelé nyíló. / .../ Ahogy Kamil tárt rád égbolt-kapuszárnyat, / messzebbre láss, mint amit magadba gyűjthetsz - // Gí szeme tavasz volt: felöltöztetett, megvigasztalt”. Az „oroszlán”-szimbólum továbbra is önmeghatározó; de sorsa - a szavannák szabadsága után - a cirkuszi mutatvány, majd a végleges bezártság lett. Egy ízben idomárjára támadt, s akkor elaltatták; azóta az állatkert lakója: „Marad a kőfal. A ketrec. /.../ Körüljárják cellád, / kezükben étel, ital - / két harapás között megcsodálnak. /.../ Álmodban néha visszatérsz: / reflektorfényben ülsz / háromlábú széken. / A tűzkarikát ugrásod áramában / koronaként sörényedre csapod” (*Egy oroszlánhoz*).

Továbbra is szívesen használ mitológiai jelképeket. Odüsszeuszként a tengeren bolyongva, rejtekezve vall önmagáról. Sorsát egyre inkább Sziszüfoszéval és Tantaloszéval érzi rokonnak: „Örökmozgó / szikla és el nem ért étel / - bolyongásom mindkettőtől / lelkembe bőven adagol. /.../ Ily közös mintára szabott / a büntetés s az életünk?” (*Ki merül el büszkén?*) Fájdalommal veszi tudomásul: a heroikus sorslehetőség neki - és nemzedékének - nem adatott meg. Odüsszeusz álarcában keserűen idézi meg Akhilleusz hősi szellemét: „Ugyanúgy őrlődtél hírnév / s a béke fogaskereke / között, mint jómagam. Eldönt- / hetetlen már, melyikünk a / nagyobb: Te, ki üstökösként / eget szeltél ketté a harc / viharában - vagy én, kit / túlélésre tanított meg / a végzet. Hiányzol, barátom” (*Akhilleusz siratása*).

Antikleia című költeményében - Odüsszeuszként - halott anyjához fordul vigaszért, segítségért: „lásd, gyerekkoromból meríték erőt

minden küzdelemhez. /.../ Ha naponta / nem játszanám az utazót, / a bolyongás nagymesterét, / értelmét vesztené minden emlék. / Mióta százszemű / Teiresziással, a vak / *madárjőssel* találkoztam, / szüntelen figyelem röptét / a madaraknak. Nem jövöm / - múltamat írják az égbe. /.../ Várj rám, anyám. /.../ Itt fönnperegnek az évek: / mérgezett olívbogyók.” Másutt is, többször is meg-megidézi őt, szinte szemére hányva: „Mire megtanultam járni, / te elrepültél. / Egyszer még összefutunk. /.../ Vakító sugárban fogok állni a gyerekkor / teraszán, és fősorolok mindent, mit / nélküled éltem végig” (*Anyám*). Michelangelo Máriaéhoz méri anyja 16-éves kori fénykép-arcát: „Egyikük lefelé tekint, halott fiára, / a másik szelíden néz lencsén túlra, / évek hófalain keresztül – rám”. Tekintetében „mindenen-túli nyugalom, mindenelőtti béke” (Két nőről). A Múltból sorra előhívja halott szeretteit is (*Különös havazás* c. ciklus: *Dzsaja* - dédnagyanyja haldoklása; *Nagyapa, Emlék, Az asztalos gróf, Kigyúló nyárikonyha* stb. - nagyszüleiről; *Sírató* - nagyanyja halála stb.). „Túlélő” apjáról gyöngéd humorral, megértő szeretettel szól: „Törődött testét nézem: földet ás, követ bont. / Napról napra megtörténik benne a vers” (*Apám közelhajol a vershez, Idill, Apám és a hallókészülék, Tanulmánytöredék* stb.).

Oroszrulett című - mély válságról tanúskodó - önmegszólító verse elárulja: még az öngyilkosság gondolata is megkísértette. „Nézz a pisztoly csövébe és megmondom, ki vagy. / Mire gondolsz e végső pillanat-húron rezgő percben. / Hogy mindvégig hitted: virágból lesz otthonod. / Bizonytalan papír-fölké-hajlásaid / megteremtik majd / a rendet, és az Eget versekkel ostromlod...” Szomorkás öniróniával összegez: „Azt hittem, most sikerül. / Repülni fogok, és énekelni. / Szárnyam félútról visszant, / s a tiédet nem találtam. /.../ Azt hittem, meg tudlak tartani. /.../ De visszahúzott a part, / amelybe derékig belenőttél. Tavaszt kívánok / neked. Gyümölcsöt.” (*Ennyi*). Annál inkább megemelődik szemében a barátság értéke. Oravecz Péternek (Tükröződés), Grecsó Krisztiánnak (*Egy barátság margójára*), Nagy Cilinek (*Egyetlen zuhanásban*) ajánlott verseiben egyfajta „tejttestvérségre” utal (mindannyian Gérecz-díjasok). Tréfás-játékos üzenetet küld Csukás Istvánnak (*Könyörgés elhízás ellen*), az *Elégiát* pedig Fodor András emlékének szenteli.

A kötetzáró ciklus (*A lakó alakja*) a mesterségbeli tudás bravúros csillogtatása; ugyanakkor mégsem felszínes játékosság: egyfajta bölcséleti mélység árad belőle. Ifjú költőnket megérlelték a küzdelmek – csalódások, s a Természetben keres vigasztalást. *Hóda* c. költeménye (óda a hóhoz, avagy hódolat) a tisztító hóesést üdvözlő: „Köszöntlek téged, / milliő sebből havazó szépség, / ki fájdalommal és örömmel egyszerre tanítasz, gyógyítsz! / S ha elhal bennünk az érintés mint virágszirom, / általad mindig újraéled, és csillagaid hullás-mélyébe / látva, megértjük végre föld alatti sorsunk”. A gyönyörű első hótól megbabonázva fordul *Egy ismeretlen lányhoz*: „Szerettelek volna átkarolni, / de te a házak tetejére szöktél, / s ellibbentél a kémények között...” Molnár Krisztinának ajánlott versében a tisztító hó képzetét a fehér halállal kapcsolja össze: egykoron a padláson egy vérző anygallal találkozott - „a Hold ezüst ruhába öltöztette őt /.../ Iszonyú volt. Gyönyörű szép. / Szemében behavazott városokat láttam / - utcáin embereket, köztük magamat, / botra dőlve. /.../ Azóta rendszeresen meglátogat. /.../ De még nem merek vele kettesben maradni...” (*A halálról*). Az angyal-képzet más versében is megjelenik, az ártatlanság, tisztaság - és a halál szimbólumaként. Az angyalnak ugyanis - azaz a tisztáknak, az ártatlanoknak - mindig mártírsors jut e földön. *A vadászokról* - kik lelke álmából útra keltek - maga sem gondolta, hogy szarvas vagy őz helyett „hószín angyalra” emelik majd puskájukat. „Dörgés söpört” - „állóképpé dermedt az erdő”; s a „vak bokor mögött” „széthasadt állatbőrből felfehérlett” a leterített angyal. De a megölt Ártatlanság megrendíti magukat az üldözőket is: a vadászok „puskájuk ejtve mind térdre rogytak / - ráncos arcukon szégyen-maszok: kézfejük”.

+

Harmadik kötetét (*Itt, a papíron*, 2001) akár folyamatos belső monológként is olvashatjuk, az előző kettő szerves folytatásaként. Ezt a képzetet erősíti a kötetzáró *Ars poetica helyett* (amely akár a kötet élén is állhatna): „Sokáig kerestem formáját a szónak, / mi előtt - ha törnek is - meghajolnak. /.../ Mi előtte voltam: élmény, anyag, élet, / mint időző felhő, porladt, semmivé lett.” Elszántan és tudatosan építi önmagát s költészetét, hisz biztos benne: „felépülök egyszer: ágakból fészek, / s mi előtte

voltam: élmény, anyag, élet, / újra forni kezdhet bennem, üres forma, / s leplet rántva kel fel, ki már haldokolna”.

A kötetnyitó vers (*Elvonul*) egy álmokképben /ismét/ József Attilára utal („ott álltal valamelyik fülkefényben”); ugyanakkor hajó vonul át szobáján (Rimbaudtól Mallarmén át Adyig, Blokig a szimbolisták kedvelt képe) - „égből hasított fénykő, / horgonyt vetve szavaimban”, „sirálycsokrok lobbannak róla”. Tehát a legnagyobbakkal találkozik... Talán ez /is/ segíti abban, hogy bizonyos értelemben átrendezze-átértékelje múltját, s szintézist teremtsen gyermek/kor/i énye s a mostani között. Mintha máris „megöregedett volna” lélekben, „piramis homokpergésébe száradt fáraóhoz” érzi hasonlatosnak magát, avagy „levélmintás kövekhez”, melyek fölött „megbonthatatlanul áramlik a folyó”. „Hogy mit őrzök? Hm. Nem tudom biztosan. / A tavaszt hajad illatából; / egy vonat távoli robogását /.../ s a kivilágított fülkék fantom-foltjait: / az üveghez tapasztott, éjbe meredő arcokat” (*Titok*). Az /őr/angyal-képzet is újra megjelenik, de most már, mint sajgó hiány: „Arca hófehér, mint az ég, / rajta a kegyelem fénye; / hogy ő vigyázott, gondozott / mindvégig, nem vettem észre” (*Az angyal élesztgetése*). Az angyal tehát valamiképp tovalebent életéből, hiába hívja-várja; a magára maradt test kiüresedett (*A test magányáról, Jákob szerelme*). „Útszéles magány”-a csak még inkább fokozódott az évek során. Nem véletlenül tér vissza az oroszlán-kép sem: „Tudjuk, mit vizeletével jelölt meg: / az óhazát kihúzták alóla. / Cirkuszi dolgozó lett, napszámos, / míg egy napon fel nem lázadt, / s lángkarikája tűzével / robogott végig városon, kerten.” Majd kimerülten egy játszótéri padra rogyott, „s újra reflektor-fénybe álmolta magát”. De már sejti, nincs biztonságban többé: „Érzi, puskával keresik / vadásza, ezúttal élesre töltve. / Lombárnyék és cirkuszfény oda...” S menekül, vágat, „szemében tüsszel” - „Mögötte palástként lobog útszéles magánya” (*És megint az oroszlánhoz*).

Meddő életcsatákban megfáradva, költőnk egyre inkább legbenső önmagába húzódik vissza: „Csodától fénylő szemem / azt mondják, átok / - nem kell itt senkinek, / mi mindent látott” - írja némileg adys felütéssel. „Örültnek tartanak. / Már nem számít ez sem. /.../ Én voltam, s én leszek / a kifordított álmom, / mit éveim fokáról / sikerült belátnom; / nem vehetik el azt, / mi nincs birtokomban / - vagyok a szél, / homok a

lábnyomokban" (*Gulliver hazatérése*). A madárjós halála és újjászületése a régi én metamorfózisáról tanúskodik: „Kikutatni madarak szélsátorát, /ha földtől oldódni csak ködként lehet; / újratanulja magát bennünk a gyermek, / ki a lélek túloladáról megérkezett. /S az, aki voltál, s ő, aki lettél, /eggyé válik, lelassítja a véget, /kisimítja alattad a lepedőt, / fogja kezéd, s újraalkot téged”.

Tudatalattija mélyéről sorra hívja hát elő a gyermekkor emlékképeit (*Télapó, Mátranováki emlék, Pillanat egy régi délutánból, A padlásalakó, Albumrészletek, Barackfa* stb.). Sejtelmek – álmok – vágyképek keringenek-bukkannak fel benne, lélekben felkészül a társ elfogadására, az élet továbbadásának nagy misztériumára (*Az anya álma* I-III. - *Az apa álma* I-III.). Most már elég érettnek érzi magát ahhoz, hogy kedvese múltját, esetleges rossz lépéseit megbocsássa, elfeledje (*Idegen szobákban*). A megbocsátás megkönnyebbülést hoz: Andi szíve alatt már egy „kiválasztott” készülődik... S csakhamar elkezdődik a kis család közös élete. „Volt nekem egy zongorám. / Morgó, zörgő bálnateste / betöltötte szűk szobám. / Halottaim laktak benne”. S most? „Üres helyén most gyermekágy. / Kellott a pénz, mit hazudjak. / Már kislányom a szerenád: / gazdag cseréje a sorsnak” (*Fekete hold*). S mint új téma, megjelennek a mindennapi élet derűs-vidám, civódó-évődő képei (*Napközi, Hajtépés, Folytatódni, Lesz majd egy helikopterem* stb.). Költőnk most már felszabadultan adja át magát a boldogságnak: „Sokáig jöttél, s én nem vettelek észre. / Te megtanítottál engem válaszolni, / én megtanítottalak a kérdezésre. /.../ Átvilágít az emlék: orvosi lámpa; / s kiért most életünket adnánk, lelkünk, / majdnem átúszattuk a másvilágra” (*Kötés*). Ugyanakkor alkotói függetlenségét még a családi idill kedvéért sem adja fel; feleségét kérleli hát: „csak adj még kis időt, / ne zárd a fényeket, / mert itt tudok élni / csak teljes életet /.../ itt leszünk mindhárman, / csak hagyj időt, eressz még - / vers nélkül sajnos már botlanék, elesnék” (*Itt, a papíron*).

Nem hétköznapi, szokványos értelemben képzelet hát el költőnk a boldogságot: az „égi”, szellemi valóság, a költészet ugyanolyan fontos számára. Mintha egyre gyakrabban érintené meg a halál sejtelme is... Drogo főhadnagy maszkja alatt az ő vonásai, magasabb álmai rejteznek. Angustinával - árnytestté lényegülve - hóesésben, álomhintón titokzatos világba lép, s döbbenet látja-tapasztalja: „ez a test, a már

félig / öntudatlan, fáradt / e tükörben már csak emléke / önmagának. / Ahogy ez az árny, / ami lettem, / kihajol az árnyból, / illatként távolodva könnyű / önmagától” (Drogo főhadnagy ablakot nyit, Mikor Angustináért eljött a hintó, Drogo főhadnagy barátjára, Angustinára emlékezik, Drogo főhadnagy tükörbe néz stb.). Árnyképet idéz a Gaál Imre emlékének szentelt vers is (*Galambok a Galériában*): „az indulat lázában széttépett / képek keringtek, zúgtak, pörögtek / felrobbant szobád meteorjai /.../ és mind egy tisztásra hulltak, kéken; /.../ követve tovább füstgályó nyomod / e bulgakovi boszorkányúton, / ráleltem lángoló szobraidra / - fordított fák közt, gyökerek szórta / homok-esőben álltak, s velük én / egy-lángban. Nem tudtam mást, csak sírni...” Hiszen hogyan is követhetné őt „ragasztott szárnyakon”, földbe-dagadt lábain?...

Szentmártoni képei egyre inkább ég-föld dimenziójában vibrálnak, sejtés-szerűek, áttételesek. Szárnyalni szeretne, fényre vágyik, de - mint Arany *rab gólyájának* - el vannak metszve szárnyai. Nem érzi magát azonosnak „röghöz kötött” valójával; szabad szelleme fölrepül a magasba, valódi benső énje elhagyja a földi határokat. „Ha eltűnnék, s nem tudná senki, hol vagyok, / ne fagass embert, tárgyaim, állatot / - a szelet hallgasd, a fű növést, a párlatot, / mit az idő kotyvaszt, mikor mindenki átfagyott. /.../ A szavakra figyelj, miket használtunk régen, / s ott lebegnek még ruháid felhőjében” (*Jó tanács*). Csak remél/het/í - hisz bizony ezt senki nem tud/hat/ja! - „tűnő szavaink nem hiába / lengnek füstté - nyomot hagynak / a mögöttük épülő házfalakon. / Előbb-utóbb mindenki hinni akar / ebben. /.../ Aki elszánt-hangosan hirdeti: / elég neki a vízcsepp, levél sorsa / az szeretne leginkább túlnőni a kerteken”... A költő énje mindenfajta apokalipszist túlél: „kiáll a / hegytetőre, arccal a mélynek, s nézi, / hogyan pusztul el alatta a város” (*Epilógus*).

Szentmártoni János ma már ifjú költőink egyik legnevesebbike. Az Írószövetség tagjaként, antológiák szerkesztőjeként magának is van beleszólása az érték-kiválasztásba, s abba, hogy költő-palántáktól túltengő korunkban a valódi tehetségek szóhoz juthassanak, s ne haljon el hangjuk az ál-poéták versdömpingjében. Az elnyert díjak arra kötelezik: felelősen döntsön a minőség kérdésében, s „levegőhöz juttassa” a „fiatal irodalom” legjobbrait.